

ВІДКРИТИЙ ДІАЛОГ

Справа Мухтара Джакішева

Життю політв'язня загрожує небезпека

Кримінальний процес проти Мухтара Джакішева мав політичні мотиви і відбувся з грубими порушеннями стандартів справедливого суду. Казахстанська влада не допустила до нього швейцарських лікарів зі Всесвітньої організації проти тортур. Переведення політв'язня до віддаленої колонії з більш суворими умовами утримання може спричинити важкі наслідки для його слабкого здоров'я.

Зміст

1. Вступ.....	стор. 3
2. Хронологія переслідування Мухтара Джакішева.....	стор. 3
2.1. Арешт і вирок стосовно Джакішева.....	стор. 3
2.2. Неналежне поводження під час етапування до іншої колонії.....	стор. 4
3. Справа проти Мухтара Джакішева має ознаки політичного замовлення.....	стор. 5
3.1. Тісний зв'язок з Аблязовим та конфлікт між елітами як мотиви кримінального переслідування.....	стор. 5
3.2. Влада засекретила справу і позбавила Джакішева права на захист.....	стор. 6
4. Джакішев зазнав смертельної небезпеки внаслідок ненадання йому медичної допомоги.....	стор. 8
5. Висновки та рекомендації.....	стор. 9
Список джерел.....	стор. 11

1. ВСТУП

Засудження колишнього президента компанії «Казатомпром» Мухтара Джакішева в 2009 році стало наслідком переділу сфер впливу між політичними елітами в Казахстані. Переслідування Джакішева розпочалося одразу ж після того, як були висунуті звинувачення проти опозиційного політика Мухтара Аблязова, з яким Джакішев підтримував дружні стосунки. Влада звинувачувала Джакішева в тому числі в лобіюванні інтересів Аблязова. Матеріали справи засекречені, і громадськість досі не знає, на підставі яких доказів був засуджений Джакішев. Обвинувальні свідчення давали залежні від слідства свідки. Влада обмежувала адвокатів у допуску до обвинуваченого і до матеріалів справи. Джакішев міг померти під час розгляду справи, оскільки суддя і слідчі ігнорували критичний стан його здоров'я і відмовляли в наданні належної медичної допомоги.

В лютому 2014 Мухтара Джакішева побили конвоїри під час етапування в іншу колонію, яка знаходиться у віддаленій Карагандинській області за 1000 км від дому родини в Алмати. Дочка Мухтара Джакішева Айгерім впевнена, що переведенням до колонії з більш суворими умовами утримання влада хотіла «зломити дух» її батька. Через надмірно високий артеріальний тиск Джакішев перебуває під постійною загрозою інсульту та ішемії.

26.03.2014 Комітет ООН з прав людини закликав казахстанську владу перевести Джакішева в колонію з кращими умовами утримання і надати йому належну медичну допомогу. Проте дотепер Джакішев знаходиться в колонії суворого режиму з важкими умовами утримання, а його рідні не впевнені в якості медичної допомоги, що надається в тюрмі.

Востаннє Айгерім Джакішева бачилася з батьком у вересні 2014 року. За наявною у неї інформацією, нових проявів агресії щодо Джакішева в колонії не було. Однак він продовжує перебувати в медичному відділенні колонії. Сім'я Джакішева побоюється за його життя. «Поки він в ув'язненні, він на милості влади. Вони вже були жорстокі і відмовили йому в лікуванні – можуть вчинити так ще раз», – каже Айгерім Джакішева про долю свого батька.

2. ХРОНОЛОГІЯ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ МУХТАРА ДЖАКІШЕВА

В 1998-2009 рр. Мухтар Джакішев обіймав посаду президента національної атомної компанії «Казатомпром», за винятком періоду з жовтня 2001 по лютий 2002 року, коли він був віце-міністром енергетики і мінеральних ресурсів Казахстану. За словами Галим Назарова, колишнього директора казначейства «Казатомпрома», Джакішев очолив «Казатомпром», коли компанія була на межі банкрутства, і зумів зробити з неї світового лідера з видобутку урану [\[1\]](#), [\[2\]](#).

2.1. АРЕШТ І ВИРОК СТОСОВНО ДЖАКІШЕВА.

01.04.2009 депутат пропрезидентської партії Тетяна Квятковська закликала владу провести розслідування щодо Мухтара Джакішева, звинувативши його в «продажі за безцінь» уранових родовищ [\[3\]](#). Квятковська заявила, що ці дії нібито були пов'язані з лобіюванням інтересів опозиційного політика Мухтара Аблязова. За словами представника Комітету національної безпеки (КНБ) Кенжебулата Бекназарова, депутат Квятковська володіла інформацією про незаконні дії Джакішева, оскільки була допущена до державних таємниць: «А в тому, що хтось працює на КНБ, нічого ганебного немає!» [\[4\]](#). На підставі заяви депутата Квятковської Генеральна прокуратура Казахстану почала перевірку компанії «Казатомпром». **Прикметно, що лише за два тижні до цього, 10.03.2009, Генеральна прокуратура звинуватила Мухтара Аблязова в корупції.**

21.05.2009 за поданням Генеральної прокуратури Мухтар Джакішев був звільнений з посади президента «Казатомпрому». Цього дня з'явилася інформація про те, що він затриманий і перебуває у слідчому ізоляторі (СІЗО) КНБ.

У справі «Казатомпрому» проходило 2 обвинувачуваних – Мухтар Джакішев і його охоронець Талгат Кистаубаєв.

Проти Мухтара Джакішева було відкрито декілька кримінальних справ за трьома статтями Кримінального кодексу Республіки Казахстан (КК РК):

- ст. 177 частина 3, пп. «А», «б» КК РК – шахрайство в особливо великому розмірі, вчинене організованою групою;
- ст. 176 частина 3, пп. «а», «б» КК РК – розтрата ввіреного чужого майна у великому розмірі, вчинена організованою групою;
- ст. 311 частина 5 КК РК – отримання хабара в особливо великому розмірі.

24.05.2009 затриманий охоронець Джакішева Талгат Кистаубаєв. Йому висунули звинувачення за двома статтями:

- ст. 176 КК РК – привласнення ввіреного чужого майна;
- ст. 307 КК РК – зловживання посадовими повноваженнями.

23.05.2009 з'явилася інформація про затримання трьох віце-президентів «Казатомпрому» – Дмитра Парфьонова, Аскара Касабекова і Малхаза Цоцора. **01.06.2009 КНБ заявив, що ці люди проходять по справі як свідки і знаходяться під державним захистом.** Вони перебували на конспіративній квартирі, їх обмежували в контактах з сім'ями. Журналісти зазначали, що їх обвинувальні свідчення були схожі на завчений текст. При цьому покази в деяких моментах не збігалися. Так, Малхаз Цоцорія свідчив, що Джакішев нібито взяв під свій контроль близько 20% уранових родовищ, а Дмитро Парфьонов і Аскар Касамбеков назвали цифру 60%. **Свідки були залежні від слідства, оскільки КНБ гарантував їм звільнення від кримінальної відповідальності в обмін на «правдиві свідчення» і співпрацю зі слідством.**

12.03.2010 Мухтар Джакішев був засуджений до 14 років в'язниці суворого режиму за звинуваченнями в розтраті ввіреного майна (ст. 176 частина 3, пп. «А», «б» КК РК) і отриманні хабара (ст. 311 частина 5 КК РК). Апеляційні інстанції залишили вирок без змін.

Його охоронець Талгат Кистаубаєв був засуджений до 5 років позбавлення волі в колонії загального режиму за звинуваченнями у привласненні ввіреного майна (ст. 176 КК РК) і зловживанні посадовими повноваженнями (ст. 307 КК РК).

21.06.2012 Мухтару Джакішеву був винесений вирок у другій кримінальній справі. Джакішев відмовився брати участь у судовому розгляді на знак протесту проти проведення суду в закритому режимі. Суд назвав Джакішева винним у шахрайстві (ст. 177 КК РК), а також у розтраті ввіреного майна (ст. 176 КК РК) і засудив його до 10 років позбавлення волі. Шляхом поглинання більш м'якого вироку більш суворим, ці 10 років увійшли до раніше винесеного вироку. Таким чином, **за двома кримінальними справами Джакішев був засуджений до 14 років позбавлення волі [5].**

2.2. НЕНАЛЕЖНЕ ПОВОДЖЕННЯ ПІД ЧАС ЕТАПУВАННЯ ДО ІНШОЇ КОЛОНІЇ.

12.02.2014 з'явилася інформація про переведення Мухтара Джакішева з колонії ЛА 155/12 в селищі Зарічний поблизу Алмати в колонію АК 159/6 в населеному пункті Долинка у

віддаленій Карагандинській області. Тут в 1930-1959 роках розміщувався один з найбільших сталінських ГУЛАГів (ГУЛАГ – головне управління таборів). Переведення в Долинку відбулося під приводом ремонту в колонії селища Зарічний. **Правозахисники раніше заявляли, що в цій колонії до ув'язнених неодноразово застосовували тортури [6].**

Мухтара Джакішева били по нирках під час етапування. Про це дізналася дружина Джакішева під час зустрічі з ним 18.02.2014 [7]. Лікарі колонії діагностували у Джакішева «нефроптоз (опущення) правої нирки». За словами Айгерім Джакішевої, її батько ніколи не страждав хворобами нирок. За результатами візиту в колонію до Мухтара Джакішева 04.04.2014, правозахисниці Бахит Туменова і Жеміс Турмагамбетова повідомили: **«Скарг на неналежне поводження з боку співробітників закладу немає, права дотримуються повною мірою. Під час етапування, з його слів, хтось ззаду вдарив його в спину».** Туменова уточнила: **«Після прибуття етапом з Алмати в Караганду він спіткнувся від стусана в спину, який завдав йому один із солдатів. Однак він не розгледів, хто саме його штовхнув» [8].**

Голова Комітету кримінально-виконавчої системи (ККВС) МВС Бауржан Бердалін заявив, що підстав для порушення кримінальної справи немає, оскільки в ході дослідчої перевірки факти незаконних дій стосовно Джакішева не підтвердилися: **«Жодних тілесних ушкоджень не виявлено» [9].** Айгерім Джакішева впевнена, що її батько не став би безпідставно турбувати сім'ю заявами про побиття, і вважає, що перевірка ККВС не була проведена належним чином.

Айгерім Джакішева повідомляє, що в колонії погані умови утримання: немає гарячої води, в туалетних кімнатах відсутнє опалення, температура повітря взимку сягає -40° С. 26.03.2014 Комітет ООН з прав людини звернувся до уряду Казахстану із закликом **«задня уникнення непоправної шкоди»** розглянути можливість переведення Джакішева в колонію, **«що забезпечує умови, більш відповідні до стану його здоров'я» [10].** В колонії селища Долинка Джакішев вже втрачав свідомість через високий тиск. Лікарі колонії роблять Джакішеву ін'єкції, щоб тиск не піднімався до критичного рівня [11].

3. СПРАВА ПРОТИ МУХТАРА ДЖАКІШЕВА МАЄ ОЗНАКИ ПОЛІТИЧНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

Казахстанські правозахисники та громадські активісти включили Джакішева до списку казахстанських засуджених, яких за критеріями Amnesty International та Парламентської Асамблеї Ради Європи можна вважати політичними в'язнями [12].

3.1. ТІСНИЙ ЗВ'ЯЗОК З АБЛЯЗОВИМ ТА КОНФЛІКТ МІЖ ЕЛІТАМИ ЯК МОТИВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ.

За словами Айгерім Джакішевої, її батько намагався триматися подалі від політичної боротьби, зосереджуючись на роботі в енергетичній галузі. Однак є усі підстави вважати, що Джакішев став жертвою боротьби між політичними елітами в Казахстані, яка посилилася в той час.

Мухтар Джакішев вчився в університеті разом з Мухтаром Аблязовим, який згодом став відомим опозиційним політиком. За словами Аблязова, вони були близькими друзями і «мріяли зробити Казахстан красивим, квітучим і вільним». У 2002 році Мухтар Аблязов був засуджений до 6 років позбавлення волі за звинуваченнями в перевищенні посадових повноважень і незаконному підприємстві. Міжнародна громадськість визнала вирок

політично вмотивованим. Джакішев відвідував Аблязова в тюрмі, незважаючи на те, що це могло викликати невдоволення з боку влади [13].

13.05.2003 президент Назарбаєв підписав указ про помилування Аблязова. Однією з умов його звільнення була відмова від політичної діяльності. **Мухтар Джакішев був гарантом виконання Аблязовим умов його звільнення.**

Однак у 2009 році на той момент голова БТА Банку Мухтар Аблязов вкотре потрапив в опалу президента Назарбаєва у зв'язку з продовженням ведення опозиційної діяльності та фінансуванням опозиції. Після того, як Аблязов залишив Казахстан, Джакішев особисто зустрівся з ним в Лондоні за дорученням Назарбаєва, щоб переконати його повернутися в країну. За словами Аблязова, Назарбаєв пропонував закрити кримінальні справи в обмін на вибачення і передачу акцій БТА Банку родині президента. **Аблязов зазначив, що арешт Джакішева і подальший процес у його справі стали наслідком того, що Джакішев не зміг забезпечити усунення Аблязова з політики після 2003 року і переконати його повернутися в Казахстан у 2009 році [14].** Про дружбу з Аблязовим як про можливу причину переслідування Джакішева повідомляли політолог Расул Жумали [15] і політик Володимир Козлов, який зараз також є одним з казахстанських політв'язнів.

Ще однією причиною переслідування Мухтара Джакішева міг бути перерозподіл сфер впливу в урановій промисловості Казахстану. За словами Джакішева, він виступав проти перетворення казахстанської уранової промисловості на сировинний придаток російського ядерного комплексу. Перебуваючи під арештом, він висловлював стурбованість з приводу збільшення російського впливу на «Казатомпром» і призупинення підписання угод з Китаєм і Японією: *«Кому це вигідно? Це вигідно росіянам, звичайно. Поки я тут сиджу, все те, що нам не вигідно, робиться» [16].*

Опозиційний політик Володимир Козлов звертав увагу на те, що після відставки Джакішева компанію «Казатомпром» очолила людина з оточення Назарбаєва – Володимир Школьнік [17]. 29.05.2014 Володимир Школьнік підписав з головою державної російської компанії «Росатом» Сергієм Кірієнко проект про будівництво на території Казахстану атомної електростанції. Проект був розкритикований екологами та експертами, які підкреслювали небезпеку такого будівництва для навколишнього середовища і відсутність економічної вигоди для Казахстану. Крім того, з моменту арешту Джакішева його план з переходу від експорту урану до виробництва ядерного палива дотепер залишився нереалізованим [18], [19].

3.2. ВЛАДА ЗАСЕКРЕТИЛА СПРАВУ І ПОЗБАВИЛИ ДЖАКІШЕВА ПРАВА НА ЗАХИСТ.

Справа Мухтара Джакішева велася під грифом «таємно». Під час слідства і судового процесу адвокатів обмежували у допуску до обвинуваченого і до матеріалів справи під приводом нібито відсутності у них дозволу на роботу з секретною інформацією. Приводом для засекречення справи стала інформація щодо уранових активів. Однак казахстанські журналісти зазначають, що Джакішева звинуватили в незаконному продажі уранових активів в період до 2008 року – тоді, коли уряд Казахстану офіційно надавав інформацію щодо уранових ресурсів Міжнародному агентству з атомної енергії та іншим інститутам [20]. Також адвокати стверджували, що звинувачення по частині «розтрати ввіреного чужого майна» і «отримання хабара» не містили секретних даних. Однак Генеральна прокуратура відмовилася зняти гриф «таємно» зі справи.

Під час слідства сторона захисту постійно стикалася з перешкодами:

- Після затримання Мухтар Джакішев містився в СІЗО КНБ в Астані. Під приводом захисту державної таємниці, **протягом 80 днів до Джакішева не допускали родичів і обраних ним адвокатів (Даніяра Канафіна і Нурлана Бейсекеєва) [21]**. Тим самим були грубо порушені норми казахстанського законодавства, які гарантують право підозрюваних і звинувачених на побачення з захисниками і родичами з моменту затримання [22].
- Слідчі дії проводилися за участю державного адвоката Ігоря Спиридонова, який не володів довірою Джакішева і не виявляв ініціативи щодо захисту його інтересів. Влада порушила статтю 72 КПК РК, згідно з якою адвокат призначається на запрошення і за згодою самого підозрюваного.
- Один з адвокатів Джакішева Нурлан Бейсекеєв мав дозвіл на роботу з державними таємницями, проте все одно **впродовж двох місяців не допускався до роботи з Джакішевим [23]**. У червні 2009 року керівник слідчої групи КНБ Володимир Петровський зажадав від колеги адвокатів відкликати ліцензії адвокатів Джакішева Даніяра Канафіна і Нурлана Бейсекеєва у зв'язку з їхніми критичними виступами з приводу обмежень доступу до матеріалів справи. Однак колегія адвокатів відмовилася позбавити адвокатів ліцензії.
- Адвокат Нурлан Бейсекеєв заявляв про те, **що слідчі здійснювали тиск на нього і перешкоджали його адвокатській діяльності**. Представники КНБ порушували конфіденційність його зустрічей з Джакішевим, намагалися обшукати адвоката, що порушує ст. 17 Закону РК «Про адвокатську діяльність». 21.09.2009 слідчий Петровський заявив адвокату Нурлану Бейсекеєву, що Джакішеву нібито призначили нового державного адвоката. При цьому слідчий відмовився назвати його ім'я [24]. Однак після кількох скарг до прокуратури, Нурлану Бейсекеєву все ж дозволили продовжувати працювати з Джакішевим.

У грудні 2009 року справу Джакішева було передано в Сари-Аркінський районний суд Астані. **Судовий розгляд пройшов з грубими порушеннями міжнародних стандартів справедливого суду:**

- Мухтару Джакішеву було відмовлено в праві розгляду справи судом присяжних, а також в допиті деяких свідків захисту.
- В січні 2010 року основний адвокат Джакішева Нурлан Бейсекеєв захворів. Підсудний звернувся до інших адвокатів – Даніяра Канафіна та Олександра Розенцвайга, однак суддя не допустив їх до роботи. Натомість Джакішеву був наданий державний адвокат Болат Ісатай, хоча підсудний не погодився з ним працювати і вимагав від суду його відсторонення [25].
- Судовий процес і винесення вироку відбулися в закритому режимі. **Була зачитана тільки результативна частина вироку суду без зазначення підстав і доказової бази. Ні адвокатам, ні громадськості не був наданий текст вироку [26]**. Адвокати змогли ознайомитися з текстом вироку тільки в присутності поліцейських, при цьому вони не можуть повідомляти подробиці звинувачень, оскільки дали підписку про нерозголошення державної таємниці. Такі дії грубо порушили ч. 3 ст. 29 КПК РК, згідно з якою, незалежно від того, чи є судовий розгляд відкритим або закритим, «*вирок суду та постанови, ухвалені у справі, у всіх випадках проголошуються публічно*».

Право на захист було грубо порушено не тільки щодо Мухтара Джакішева, але і стосовно його охоронця Талгата Кистаубаєва [27]:

- Кистаубаєв не отримав обвинувальний висновок, тому він не знав суті висунутих йому звинувачень.
- Мовою судочинства була обрана російська мова, якою Кистаубаєв не володіє на достатньому рівні. Матеріали справи не були перекладені казахською мовою.
- Адвокат Хаміда Айткалієва не допускалася до роботи через відсутність у неї допуску до державних таємниць. Призначеному державному адвокату Кистаубаєв не довіряв і відмовився від його послуг.
- 06.03.2010 Талгат Кистаубаєв заявив про тортури з боку співробітників СІЗО. Незважаючи на тиск, Кистаубаєв відмовився підписати документи проти Джакішева [28], [29].

4. ДЖАКІШЕВ ЗАЗНАВ СМЕРТЕЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ВНАСЛІДОК НЕНАДАННЯ ЙОМУ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

До арешту Мухтар Джакішев проходив обстеження у німецьких лікарів, які діагностували у нього **вторинну артеріальну гіпертонію 3 стадії з нападами транзиторної ішемічної атаки, що означає високу ймовірність інсульту**. За такого діагнозу підвищення тиску може супроводжуватися порушеннями зору, слуху, мови.

Адміністрація СІЗО і суд не забезпечували Джакішева необхідною медичною допомогою та систематично ігнорували його клопотання про госпіталізацію, у зв'язку з чим він міг не дожити до закінчення судового процесу. В СІЗО артеріальна гіпертонія у Джакішева розвинулася до критичної стадії. **За час розгляду кримінальної справи Джакішев переніс 14 випадків гіпертонічної кризи** [30].

- У вересні-жовтні 2009 року у Джакішева серйозно погіршилося здоров'я. В такому стані він не міг проводити ознайомлення зі справою і кілька разів просив слідчого та прокурора дозволу на госпіталізацію, проте отримував відмову.
- Тільки після того, як **17.10.2009** Джакішев знепритомнів від гіпертонічного кризу, він був госпіталізований в Республіканську клінічну лікарню Астани. Лікарям вдалося знизити тиск, проте вони не встигли провести лікування, оскільки вже **22.10.2009** Джакішева перевели назад у СІЗО. 26.10.2009 у нього знову піднявся тиск вище позначки 200 мм рт. ст. [31].
- **23.12.2009** під час судового засідання самопочуття Мухтара Джакішева знову погіршилося. Підсудний знепритомнів прямо в залі суду. **Суддя Нуржан Жолдасбеков продовжував вести засідання незважаючи на те, що Джакішев бився в судомач**. Медики надали підсудному невідкладну допомогу, однак незабаром суд вирішив, що він не потребує госпіталізації [32].
- Суддя відмовлявся переносити судові розгляди, незважаючи на те, що іноді Джакішев під час засідань лежав на лаві підсудних і не міг брати участі в процесі. **27.01.2010** у Джакішева знову стався гіпертонічний криз в залі суду. Лікар поліклініки КНБ Галим Калиєв заявив, що підсудний «зусиллям волі і напругою м'язів» нібито спеціально піднімає артеріальний тиск до позначки 210 мм рт. ст. [33].

19.03.2010 в Казахстан прибули швейцарські кардіологи Лео Фінсен і Фраческо Конті, які мали мандат від Всесвітньої організації проти тортур для моніторингу ситуації зі станом здоров'я Мухтара Джакішева. Однак суддя не вийшов до швейцарських експертів. Їх також не допустили до Джакішева в СІЗО і відмовилися прийняти в МЗС. **Лікар Лео Фінсен не міг зрозуміти такого ставлення з боку казахстанської влади:** «В Європі нормальна

практика: якщо направляються з організації проти катувань до ув'язнених, їх пропускають до них» [\[34\]](#), [\[35\]](#), [\[36\]](#).

5. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Мухтар Джакішев постраждав через втрату до нього лояльності з боку президента Нурсултана Назарбаєва. Новітня історія Казахстану підтверджує, що всі представники політичної та фінансової еліти, які свого часу отримали великий вплив або виступили в опозиції до президента, були усунені. Вони були або відправлені до в'язниці (Галимжан Жакіянов, Володимир Козлов), або стали політичними емігрантами (Акежан Кажегельдін, Мухтар Аблязов, Віктор Храпунов), або загинули за загадкових обставин (Заманбек Нуркаділов, Алтинбек Сарсенбаєв).

Справа Джакішева показує, що може трапитися з успішним підприємцем в Казахстані, якщо він втратить політичну лояльність правлячої еліти. На цьому прикладі іноземні інвестори можуть простежити можливі ризики співпраці з казахстанською владою.

Про можливу політичну мотивацію судового рішення у справі Мухтара Джакішева заявляли Freedom House [\[37\]](#) та Human Rights Watch [\[38\]](#). Комітет ООН з прав людини розглядає скаргу адвокатів Джакішева. Проведення судових засідань у закритому режимі дозволило приховати від громадськості факти грубих порушень міжнародних зобов'язань Казахстану в області прав людини:

- застосування тортур у вигляді ненадання медичної допомоги, що загрожувало життю Джакішева;
- позбавлення права на захист і на справедливий і відкритий судовий розгляд;
- порушення режиму утримання в слідчому ізоляторі.

Переслідування з боку казахстанської влади зазнав також охоронець Джакішева Талгат Кистаубаєв. Тут можна провести аналогію зі справою охоронця Аблязова Олександра Павлова, екстрадиції якого вимагає казахстанська влада з метою отримання обвинувальних показань проти опозиційного політика. Приклад Талгата Кистаубаєва підтверджує, що тортури і несправедливий суд є методами отримання свідчень проти політичних опонентів в Казахстані. За наявною інформацією, влітку 2013 року Талгат Кистаубаєв вийшов на свободу.

Вже 5 років Мухтар Джакішев знаходиться в місцях ув'язнення. Правозахисники стурбовані його долею, враховуючи тривожну інформацію про його здоров'я і тривалий період до кінця тюремного терміну. Згідно з висновком лікаря і правозахисниці Бахит Туменової, Мухтар Джакішев потребує постійного медичного нагляду, прийому лікарських препаратів, повноцінному сні та індивідуальному підході до фізичних навантажень.

Фундація «Відкритий Діалог» зазначає, що умови утримання у віддаленій колонії Карагандинської області загрожують життю Джакішева. 16.04.2014 заступник голови КВВС Жанат Кешубаєв повідомив, що Джакішев «задоволений» умовами утримання в колонії [\[39\]](#). Однак через неоголошені тюремні порядки Мухтар Джакішев не може відкрито висловлювати своє невдоволення умовами утримання або повідомляти про незаконний обіг. Пенітенціарна система Казахстану закрита, а адміністрація колонії в помсту за критику може створити для ув'язненого ще більш нестерпні умови утримання.

Фундація «Відкритий Діалог» звертається до компетентних органів Республіки Казахстан з вимогами:

- Вчасно надавати Мухтару Джакішеву належну медичну допомогу, забезпечити для нього усі рекомендовані медиками умови утримання, а також можливість обстеження незалежними кваліфікованими лікарями за його вибором.
- Відповідно до статті 68 Кримінально-виконавчого кодексу Республіки Казахстан, негайно перевести ув'язненого в колонію за місцем проживання.
- Привести до відповідальності співробітників конвойної служби, винних у побитті Джакішева.
- Забезпечити Мухтару Джакішеву можливість безперешкодно зустрітися з родичами, адвокатами та правозахисниками.
- Надати для публічного ознайомлення матеріали звинувачень проти Джакішева і переглянути кримінальну справу у відкритому режимі відповідно до міжнародних стандартів справедливого суду.
- Враховуючи критичний стан здоров'я Мухтара Джакішева, закликаємо президента Казахстану помилувати ув'язненого за клопотанням Уповноваженого з прав людини в Республіці Казахстан.

Ми звертаємося до представників Європарламенту, Єврокомісії, БДІПЛ ОБСЄ, дипломатичних місій ЄС і США в Казахстані із закликом контролювати умови утримання і дотримання прав Мухтара Джакішева в колонії; порушувати питання про його справу під час офіційних візитів; клопотати про зустрічі з політв'язнем.

09.10.2014 в Брюсселі президент Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу і президент Казахстану Нурсултан Назарбаєв заявили про успішне завершення переговорів щодо нової Угоди про партнерство між ЄС і Казахстаном. Висловлюємо занепокоєння, що в своїй заяві за результатами зустрічі Жозе Мануель Баррозу не сказав нічого про необхідність виконання резолюцій та рекомендацій Європейського парламенту щодо поліпшення ситуації з дотриманням прав людини в Казахстані. Ми закликаємо ЄС не закривати очі на проблему систематичного погіршення ситуації з правами людини в Казахстані. Зміцнення відносин ЄС і Казахстану не може відбуватися незалежно від прогресу в політичних реформах і виконання Казахстаном міжнародних зобов'язань з прав людини.

Усі зацікавлені можуть підтримати наші звернення, надсилаючи листи:

- Президенту Казахстану Нурсултану Назарбаєву - Адміністрація Президента, будівля «Акорда», Лівий берег, Астана 010000, Казахстан, факс +7 7172 72 05 16;
- Уповноваженому з прав людини в Республіці Казахстан Аскарму Шакірову – 010000, г. Астана, Лівий берег, Будинок Міністерств, 15 під'їзд; e-mail: ombudsman-kz@mail.ru, факс: +7 7172 740548;
- Голові Комітету кримінально-виконавчої системи МВД РК Бауржану Бердаліну - 010000, г. Астана, вул. Б. Майліна 2. Тел. +7 7172 72-30-26, +7 7172 72-30-37. Форма для звернень: <http://kuis.kz/kz/otinishter>;
- ГУ «Заклад АК 159/6» - Карагандинська обл., селище Долинка, вул. Садова, 92, тел. +7 7215 658208;
- Міністру внутрішніх справ РК Калмуханбету Касимову - 010000, м. Астана, проспект Тауелсиздик, 1. Тел. +7 7172 72 24 93, +7 7172 71-51-89, e-mail: oraz-n@mvd.kz;
- Генеральному прокурору РК Асхату Даулбаєву - 010000, м. Астана, Будинок Міністерств, під'їзд №2, вул. Оринборг, 8, Тел.: +7 7172 71-26-20, +7 7172 71-28-68;
- Міністру закордонних справ Республіки Казахстан Ерлану Ідрісову - 010000, г. Астана, Лівий берег, вул. Кунаєва, 31. Тел.: +7 7172 72-05-18, +7 7172 72-05-16, e-mail: midrk@mfa.kz;

Список джерел:

1. Джакішев Мұхтар Еркинович // online.zakon.kz. - http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30149844
2. Ланцюгова реакція // Інформаційно-аналітичний портал «Республіка». - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/3766/>
3. Компанія «Казатомпром» спростувала дані обвинувачення. Раніше, в 2007 році Квятковська вже висувала подібні обвинувачення щодо Мұхтара Джакішева. Тоді перевірка діяльності компанії не виявила жодних порушень. - http://rus.azattyq.org/content/Mukhtar_Dzhakishev_Kazatomprom/1600716.html
4. Відеозізнання топ-менеджерів як цариця доказів проти Мұхтара Джакішева // Радіо Азаттик. - http://rus.azattyq.org/content/Askar_Kasabekov_Malkhaz_Tsotsoria_Kazatomprom_/1744590.html
5. Джакішеву винесли новий вирок // Казахстанське міжнародне бюро з прав людини і дотримання законності. - http://www.bureau.kz/data.php?page=0&n_id=4601&I=
6. Правозахисник Вадим Курамшин, якого правозахисники визнали політичним в'язнем, повідомляв, що 19.09.2011 в колонії АК 159/6 міліція катувала і побила близько 40 ув'язнених. Родичі ув'язнених підтвердили цю інформацію. В іншій колонії АК-159/7 в селищі Долинка в 2011 році загинув ув'язнений Шаміль Ярославцев. Тіло загиблого забирав його брат Руслан Оздоев, який повідомив, що труп був спотворений слідами жорстоких побоїв. - <http://rus.azattyq.org/content/news/24334162.html>,
http://rus.azattyq.org/content/shamil_jroslavlev_ruslan_ozdov/24404401.html
7. Мұхтар Джакішев жорстоко побитий в колонії тортур «Долинка» // Інформаційний канал «16/12». - https://www.youtube.com/watch?v=UhudkWfOfJM&feature=em-upload_owner
8. Туменова: «Джакішев потребує лікування» // Радіо Азаттик. - <http://rus.azattyq.org/content/mukhtar-dzhakishev-v-tyurme/25325763.html>
9. Сторінка Бахитжан Тореґожіної в Facebook - <https://www.facebook.com/notes/bakhytzhantoregozhina/ответы-на-наше-обращение-по-поводу-избиения-мджакисхева/776911968988057>
10. UN Human Rights Committee Requests that Kazakhstan Provide Medical Treatment and Better Conditions For Political Prisoner, Mukhtar Dzhakishev // Mukhtar Dzhakishev. - <http://www.dzhakishev.org/press-release-un-human-rights-committee-requests-that-kazakhstan-provide-medical-treatment-and-better-conditions-for-political-prisoner-mukhtar-dzhakishev/>
11. Сторінка Бахитжан Тореґожіної в Facebook. - https://www.facebook.com/cinamakaz/posts/776827305663190?stream_ref=10
12. До цього списку увійшли: політик Володимир Козлов, громадський діяч Арон Атабеков, захисник прав людини Вадим Курамшин, журналіст і громадський активіст Олександр Харламов, активістка страйкового руху нафтовиків Жанаозену Роза Түлетбаева, а також один з лідерів страйкуючих нафтовиків, постраждалий від тортур з боку поліції, Максат Досмагамбетов.
13. Сторінка Мұхтара Аблязова в Facebook. - <https://www.facebook.com/notes/тебя-посадили-за-твоей-талант/312725078862059>
14. Як Назарбаєв вмовляв Аблязова повернутися до країни // Інформаційно-аналітичний портал «Республіка». - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/15290/>
15. Мұхтар Джакішев, схоже, не зміг вмовити Аблязова і повернувся до Казахстану на свою голову // Радіо Азаттик. - http://rus.azattyq.org/content/Mukhtar_Dzhakishev_Kazatomprom/1736957.html
16. Покази Джакішева. - <https://www.youtube.com/watch?v=qIUwMrgwtM&list=PLB4EE56C81AF9E4B4>
17. Блок «Народовладдя» попереджає: режим арештом Джакішева не обмежиться // Радіо Азаттик. - <http://rus.azattyq.org/content/article/1739254.html>
18. «Казатомпром» після арешту Джакішева // Радіо Азаттик. - <http://rus.azattyq.org/content/kazatomprom-cherez-pyat-let-posle-aresta-dzhakisheva/25400306.html>
19. Експерти проти будівництва АЕС в Казахстані // Радіо Азаттик. - <http://rus.azattyq.org/content/experty-protiv-stroitelstva-aes/25408069.html>
20. До 2008 року діяла постанова уряду № 708 «Про розкриття відомостей про запаси і геолого-економічні характеристики по уранових родовищах Республіки Казахстан». Постанова передбачала надання міжнародним організаціям відомостей «за сумарними запасами і ресурсам урану Республіки Казахстан» . - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/4189/>
21. Довгоочікуване побачення Мұхтара Джакішева і передбачуваний перелом у справі топ-менеджерів «Казатомпрому» // Казахстанське міжнародне бюро по правам з прав людини і дотримання законності. - http://www.bureau.kz/data.php?page=8&n_id=716&I=ru
22. Ст. 16, 17 Закону Республіки Казахстан «Про порядок і умови утримання осіб в спеціальних установах, що забезпечують тимчасову ізоляцію від суспільства».

23. Вперше за 75 днів арешту до Мухтара Джакішева допустили адвоката // Радіо Азаттик.. - http://rus.azattyq.org/content/Nurlan_Beisekeev/1794097.html
24. КНБ увів в «справу Джакішева» свого адвоката // Інформаційно-аналітичний портал «Республіка». - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/5434/>
25. На одному із судових засідань Болат Ісатаєв нагрубив дружині Джакишева і застосував до неї фізичну силу. Прикметно, що у державного адвоката Болата Ісатаєва не було допуску до роботи з секретними документами, однак це не завадило йому брати участь в судовому процесі. - http://rus.azattyq.org/content/Mukhtar_Dzhakishev_Bolat_Isataev/1954374.html
26. Мухтар Джакішев жорстоко побитий в колонії тортур «Долинка» // Інформаційний канал «16/12». - https://www.youtube.com/watch?v=UhukdWfOfjM&feature=em-upload_owner
27. Як КНБ тисне на охоронця Джакішева // Інформаційно-аналітичний портал «Республіка». - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/7096/>
28. Процес вийшов на фінішну пряму // Інформаційно-аналітичний портал «Республіка». - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/7960/>
29. Колишній охоронець Мухтара Джакішева відмовляється від послуг адвоката, призначеного КНБ // Радіо Азаттик. - http://rus.azattyq.org/content/Mukhtar_Dzhakishev/1928452.html
30. Aigerim Dzhakisheva submits evidence to UK Parliament's human rights inquiry // Тірек. - <http://www.tirek.org/index.php/politzkmenu/мухтар-джакишев/item/614-dzhakishev>
31. Шабдарбаєв і Мамаї вирішили «замордувати» Джакішева?! // Інформаційно-аналітичний портал «Республіка». - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/5960/>
32. Як попередньо слухали справу Джакішева // Інформаційно-аналітичний портал «Республіка». - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/6971/>
33. Лікар відмовився від своїх попередніх свідчень щодо поганого стану здоров'я Джакішева // Радіо Азаттик. - http://rus.azattyq.org/content/boborykin_heart_surgeon_dzhakishev_/1965995.html
34. Експерти зі Швейцарії виявились недоречними // Інформаційно-аналітичний портал «Республіка». - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/8152/>
35. До Джакішева не пустили лікарів з Женеви // Tengri News. - <http://tengrinews.kz/news/k-djakishevu-ne-pustili-vrachey-iz-jenevyi--44289/>
36. Казахстан - Міжнародні експерти проти тортур над Мухтаром Джакішевим // Інформаційний відеопортал «Стан». - <http://srv01.netlinknetwork.net/news/15126?REID=r5378eon9kprek6h9j2luctv7>
37. Kazakhstan. Freedom in the World 2011 // Freedom House. - <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/kazakhstan#.VFyKVDSsU2h>
38. World report 2011 // Human Rights Watch. - http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/wr2011_book_complete.pdf
39. Сторінка Бахитжан Торегожиної в Facebook. - <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=783979228281331&set=a.101586659853928.3592.100000077838810&type=1>

Фундація «Відкритий Діалог» була заснована в Польщі в 2009 році за ініціативою Людмили Козловської, яка зараз обіймає посаду Президента Фундації. Установчі цілі Фундації включають захист прав людини, демократії та верховенства права на пострадянському просторі, з особливою увагою до найбільших країн СНД: Росії, Казахстану і України.

Фундація переслідує свої цілі за допомогою організації спостережних місій, включно зі спостереженням за виборами і моніторингом ситуації з дотриманням прав людини в країнах СНД. За результатами спостережень Фундація випускає звіти і поширює їх серед інституцій ЄС, ОБСЄ та інших міжнародних організацій, міністерств закордонних справ та парламентів країн ЄС, аналітичних центрів та медіа.

На додаток до наглядової і аналітичної діяльності Фундація активно співпрацює з членами парламентів, які беруть участь у зовнішній політиці, займаються проблемою дотримання прав людини і взаємовідносин з країнами СНД, для того, щоб підтримати процес демократизації та лібералізації внутрішніх політик на пострадянському просторі. Важливою сферою діяльності Фундації також є підтримка програм для політичних в'язнів і біженців.

00-580 Warsaw

11a Szucha Avenue, office 21

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

www.odfoundation.eu

+48 22 307 11 22

Звіт опубліковано 10.11.2014

Printed by: OPEN DIALOG FOUNDATION

Фото на обкладинці: rus.azattyq.org

Для отримання більш детальної інформації, будь ласка, звертайтеся:

Ігор Савченко – igor.savchenko@odfoundation.eu

Жанар Касимбекова – zhanar.kassymbekova@odfoundation.eu

Фундація «Відкритий Діалог»